

Publicerad: 31-10-2016

Kenth Häggblom, statistikchef, tel. 25497

Katarina Fellman, direktör, tel. 25492

Om kvinnors och mäns inflytande, hälsa och brott

I korthet

I den här bilagan till landskapsregeringens budgetförslag för 2017 belyses kvinnors och mäns representativa inflytande, åtgärdbara sjukdomar samt brott och brottsoffer bland kvinnor och män. Utvecklingen mot ett mer jämställt samhälle kräver kunskap inom samhällets olika nyckelområden. Den här sammanställningen beskriver tre av dessa. Jämlika möjligheter till inflytande, jämlika förutsättningar inom vården samt grundläggande trygghet för kvinnor och män är viktiga perspektiv i samhällslivet och därmed för jämställdheten. Inriktningen på årets bilaga har valts bland annat med utgångspunkt i områden som kompletterar tidigare belysta teman och teman som ur olika perspektiv varit aktuella under den senaste tiden.

Sedan 1980-talet har kvinnor stått för ett högre valdeltagande än män. Beträffande andelen röstande har kvinnorna således i dag ett visst försprång gentemot männen, men när det gäller att kandidera i allmänna val ligger männen fortfarande betydligt före. Det genomsnittliga antalet röster per kandidat är numera ungefär lika stort för kvinnor och män, varför det främst är fördelningen och koncentrationen av röster på enskilda kandidater som gör att könsfördelningen bland de invalda är ytterligare något ojämnare än bland de uppställda.

Vid valet år 2015 blev andelen kvinnor 33 procent i lagtinget. I kommunernas fullmäktigeförsamlingar blev knappt 38 procent kvinnor. Vid vart och ett av de sex senaste valen har könsfördelningen bland de invalda blivit något ojämnare än bland kandidaterna såväl i lagting som i kommunfullmäktige. Andelen invalda kvinnor i lagtinget var störst hittills i valet 2003, då den var 37 procent.

Bland de förtroendevalda som kommunerna tillsätter i olika organ finns det i stort sett lika många kvinnor som män. För dessa organ regleras sammansättningen av jämställdhetslagen mellan kvinnor och män. Olikheter finns dock mellan olika typer av nämnder. Den manliga majoriteten är störst i grupperna byggnads- och tekniska nämnder samt närings- och lantbruksnämnder, medan kvinnornas flertal är störst i social- och

omsorgsnämnderna. Men framförallt finns det en snedfördelning när det gäller ordförandeposterna i fullmäktige och styrelse. Trots att antalet kvinnor på ordförandeposterna i fullmäktige och styrelser har ökat något från 2012 innehas nästan 70 av ordförandeposterna i fullmäktige och hela 75 procent av ordförandeposterna i styrelserna av män.

Så kallad åtgärdbar dödlighet är ett officiellt begrepp som visar dödligheten i sjukdomar som hälso- och sjukvården kan påverka förloppet av. Åtgärdbar dödlighet kan påverkas både genom sjukvården och genom hälsopolitiska åtgärder. Till sjukvårdsrelaterade åtgärder hör medicinska insatser, tidig upptäckt av sjukdomar och behandling. Det handlar alltså om åtgärder som kräver tillgång till medicinsk kunskap och teknologi. Hälsopolitiska åtgärder däremot innefattar medvetna politiska beslut och handlingsplaner för att förebygga och minska den åtgärdbara dödligheten. Dödsorsaker baserade på befolkningens tobaks- och alkoholbruk räknas ofta som åtgärdbara genom hälsopolitik. Rökning och hög alkoholkonsumtion är de främsta riskfaktorerna för lungcancer, cancer i luftstrupen och olika alkoholrelaterade sjukdomar.

Det totala antalet avlidna av tumörer i struphuvudet, luftstrupen, luftrören och lungorna på Åland har gradvis stigit allt sedan slutet av 1960-talet. Även antalet nya fall av lungcancer och cancer i luftstrupen har ökat. Ökningen gäller särskilt bland kvinnor men det är fortfarande vanligare att män än kvinnor insjuknar i lungcancer eller cancer i luftstrupen. Dödligheten i dessa diagnoser är också högre, men sjunkande bland männen. För kvinnorna finns det en tendens till att dödligheten i de här sjukdomarna ökar på Åland. Andelen personer som röker eller snusar dagligen har sjunkit de senaste 20 åren på Åland, men det finns fortfarande utrymme för aktivt förebyggande insatser för att minska hälsoriskerna.

Kunskap om utvecklingen av levercancer på Åland samt eventuella könsskillnader lägger grunden för förebyggande arbete när det gäller vissa alkoholrelaterade sjukdomar. Det årliga antalet avlidna i levercancer är litet, vilket gör det svårt att urskilja specifika trender. Åländska män och kvinnor har i samma grad varit drabbade av levercancer som dödsorsak. Även de årliga medeltalen av nya fall är lågt. I stora drag kan konstateras att förekomsten av levercancer har varit något högre för män än för kvinnor. Även trenden för alkoholbruket på Åland har varit sjunkande de senaste åren. Det finns dock fortfarande ett betydande utrymme för aktiva hälsopolitiska åtgärder inom området.

Brottsstatistiken för Åland visar att männen är i en klar majoritet när det gäller andel misstänkta för brott. Dock har kvinnornas andel bland de misstänkta ökat från 6 procent i början av 1980-talet till cirka 17 procent i genomsnitt de senaste tre åren. En liknande trend syns i våra grannländer. Även bland de minderåriga och bland unga vuxna är männen och pojkarna i en övervägande majoritet bland de brottsmisstänkta. Antalet minderåriga och unga vuxna som misstänks för brott på Åland har dock totalt sett sjunkit sedan 1980-talet.

Den vanligaste brottstypen är trafikförseelser, vilket gäller för både kvinnor och män. Kvinnornas andel av de misstänkta för trafikförseelser har ökat från 11 procent till cirka 24 procent mellan 1980 och 2015. Den nästvanligaste brottsgruppen är egendomsbrott som omfattar stöld, skadegörelse och förskingring. Brottsgruppen uppvisar en sjunkande trend, där antalet misstänkta män minskat så att kvinnornas andel ökat en aning under åren 1980-2015.

Ser vi till brottsoffren framträder en annan bild. Bland offren för sexualbrott är hela 98 procent kvinnor (2011-2015). För brotten misshandel, rån och utpressning är offren till övervägande del män. För de brott som kommit till polisens kännedom utsätter således män till större del andra män för misshandel och rån. Av dessa brott är misshandel vanligast. På Åland har 3,8 procent av männen och 2,1 procent av kvinnorna varit utsatta för misshandel enligt statistiken. På Åland har 3,8 procent av männen och 2,1 procent av kvinnorna varit utsatta för misshandel. I Finland har siffrorna varit något högre för både kvinnorna och männen, medan den åländska andelen utsatta för misshandel ligger högre för båda könen än de misshandelsbrott som rapporterats i Sverige.

ÅSUBs personal står gärna till tjänst med upplysningar om sammanställningen. Mera uppgifter om de aktuella statistikområdena finns på ÅSUBs hemsida (www.asub.ax) och i ÅSUBs publikationer. På hemsidans temaingång Kvinnor och Män samt i publikationen På tal om jämställdhet ligger fokus också på könsuppdelade fakta.

1. Uppdrag, avgränsningar och förklaringar

Utvecklingen mot ett mer jämställt samhälle kräver kunskap om samhällets olika områden. ÅSUB har på uppdrag av landskapsregeringen sammanställt en bilaga till landskapets budget för 2017 med statistik som belyser kvinnors och mäns situation inom tre viktiga samhällsområden; *Makt och inflytande* inom landskapet och kommunerna, hälsa med fokus på åtgärdbara sjukdomar samt *brott och brottsoffer*. Det är sjätte gången som en särskild genusanalys av olika politikområden finns som bilaga till budgeten. Tidigare har tyngdpunkten legat på bland annat ekonomi, arbetsliv, hälsa och livsstil, integration och demografiska förändringar.

Inriktningen på årets bilaga har valts med utgångspunkt i områden som kompletterar de tidigare belysta temana och som ur olika perspektiv varit aktuella under den senaste tiden. Här belyses således tre betydelsefulla samhällsområden. I ett demokratiskt samhälle har medborgarna lika värde och jämlika möjligheter att vara delaktiga och ha inflytande. I oktober 2015 hölls lagtings- och kommunalval på Åland. Hur ser kvinnors och mäns valdeltagande ut på Åland? Till vilken grad är kvinnor och män representerade som invalda

och förtroendevalda? För att hälso- och sjukvård skulle kunna bidra till ett mer jämlikt samhälle behövs kunskap om ojämlikheter i hälsa mellan olika grupper. Hur ser kvinnors och mäns hälsa ut på Åland? Finns det könsskillnader inom de sjukdomar som hälso- och sjukvården kan påverka förloppet av? Slutligen lyfts utvecklingen inom brottsstatistiken fram. Trygghet är ett grundläggande behov hos människan och en förutsättning för ett jämlikt och rättvist samhälle. Hur ser brottsstatistiken ut på Åland? Till vilken grad är kvinnor och män representerade som misstänkta respektive som brottsoffer?

Källorna för uppgifterna är i huvudsak ÅSUBs statistik men också annat material har använts, vilket framgår vid respektive tabell och figur. Varje avsnitt i rapporten grundar sig på unika bearbetningar av data från olika statistikkällor. Statistiken omfattar hela Åland om inte annat sägs.

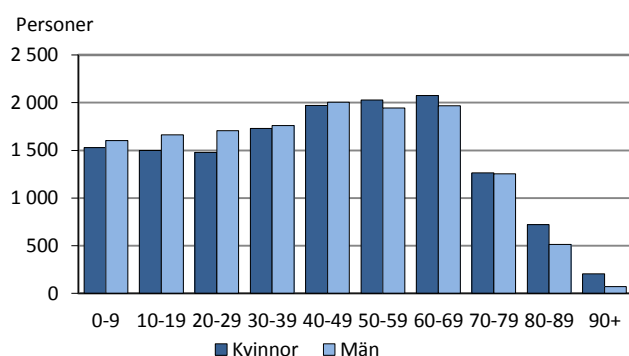
Ett streck (-) i en tabell används för att beteckna exakt noll enheter. Två punkter (..) anger att uppgifter saknas, är för få till antalet eller för osäkra för att kunna visas.

2. Demografiska basdata

2.1 Minskande kvinnomajoritet bland äldre

Under 2000-talet har kvinnoöverskottet i befolkningen krympt bort så att det nu bor i stort sett lika många män som kvinnor på Åland. Bland de 50 år fyllda är dock kvinnorna över 500 flera än männen, medan ett motsvande överskott av män och pojkar finns i de yngre åldersgrupperna. Orsaker till detta förhållande är att det föds flera pojkar än flickor och att kvinnor i genomsnitt lever längre än män.

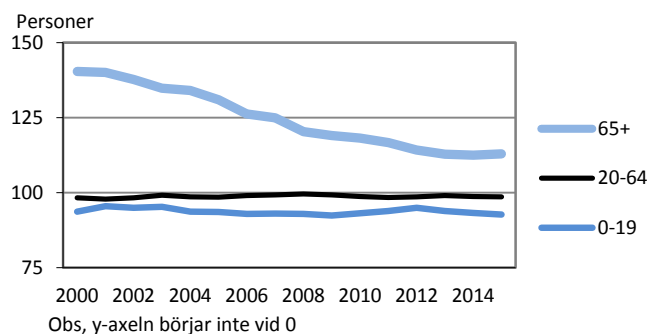
Figur 1. Befolkning efter kön och ålder 2015

Källa. ÅSUB Befolkning

De som är 65 år eller äldre har blivit 1 800 flera under 2000-talet. Eftersom männen har ökat med 1 100 och kvinnorna med 700, har kvinnoöverskottet bland pensionärerna minskat. Också bland de 85 år fyllda har andelen män stigit, men i denna grupp finns det fortfarande dubbelt flera kvinnor än män.

Figur 2. Kvinnor per 100 män efter åldersgrupp 2000-2015

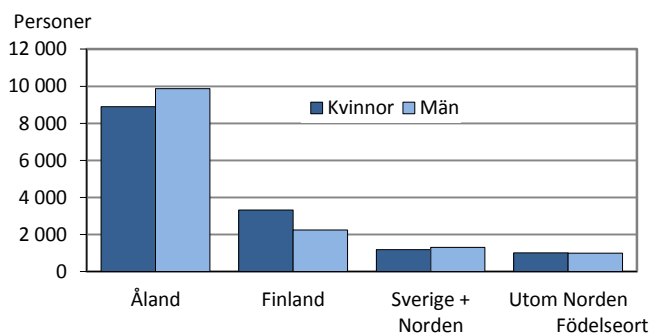
Källa. ÅSUB Befolkning

Av regionerna har landsbygden den jämnaste könsfördelningen, 96 kvinnor per 100 män. I skärgården är siffran 89. Mariehamn har 108 kvinnor per 100 män och är därmed den enda kommunen utom Finström som har kvinnoöverskott.

2.2 Fler kvinnor bland inflyttade

Av kvinnorna är 39 procent födda utanför Åland mot 32 procent av männen. Flera kvinnor än män är födda i Finland och utanför Europa, medan det finns en majoritet män bland dem som är födda i Sverige och övriga Norden samt i andra europeiska länder.

Figur 3. Befolkning efter kön och födelseort 2015

Källa. ÅSUB Befolkning

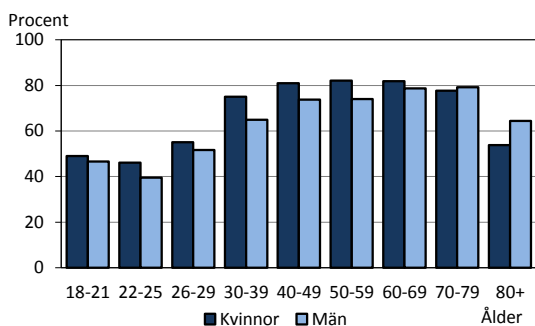
3. Politiskt inflytande

I detta kapitel presenteras kvinnors och mäns deltagande i det politiska livet när det gäller att rösta, att ställa upp som kandidater i allmänna val och att ta plats som beslutsfattare i olika typer av politiska organ.

3.1 Kvinnors valdeltagande överstiger männens allt mera

Sedan 1980-talet har kvinnorna haft ett högre valdeltagande än männen. I såväl lagtings- som kommunalvalet är det nu bara i åldrarna 70 år och uppåt som männen röstar flitigare än kvinnorna. Skillnaden är störst bland 30–39-åringarna när det gäller lagtingsval och i gruppen 22–25 år i kommunalvalet.

Figur 4. Valdeltagande i lagtingsvalet 2015 efter kön och ålder

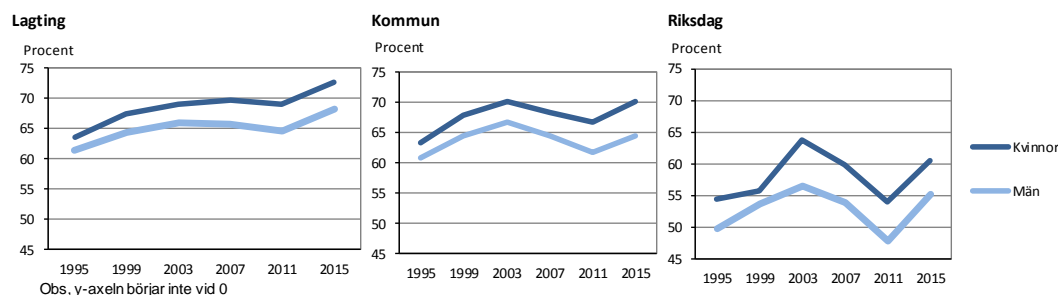

Källa. ÅSUB Val

I lagtingsval har deltagandet stigit för både kvinnor och män under de senaste två decennierna, men mera för kvinnorna. Deltagandet i kommunalval sjönk under

början av 2000-talet i och med utvidgningen av rösträtten och den stora tillväxten av invånare från utomnordiska länder, men återhämtade sig 2015. Detta gäller både kvinnor och män, men skillnaden mellan könen har ändå ökat. I riksdags-, president- och EU-val har valdeltagande varierat betydligt mera mellan valen, men även i dessa val har kvinnornas valdeltagande ökat snabbare än männens.

Figur 5. Valdeltagande i lagtings-, kommunal- och riksdagsval efter kön 1995 – 2015

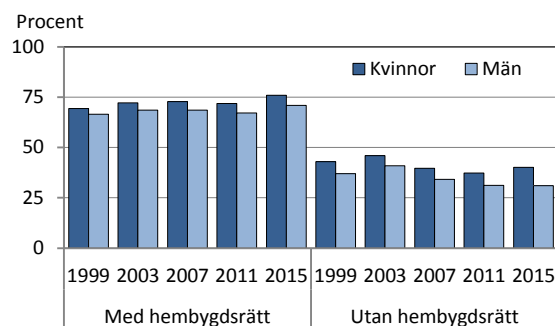
Av regionerna har skärgården det högsta valdeltagandet när det gäller både kvinnor och män. Under 2000-talet har dock rösträttsaktiviteten sjunkit något för männen i skärgården såväl i lagtings- som kommunalvalen, varför de har tappat större delen av sitt förspång mot männen på fasta Åland.

Jämförelser av samma personers valbeteende fem val i rad visar att 54 procent av kvinnorna har röstat vid alla de aktuella valen mot 48 procent av männen. Åtta procent av kvinnorna och tio procent av männen röstade inte vid något av valen.

Män födda utanför Norden har lägst valdeltagande

Antalet personer utan hembygdsrätt som är röstberättigade i kommunalvalet har tredubblats under 2000-talet. Deras valdeltagande är bara hälften så högt som bland personer med hembygdsrätt. I båda grupper röstar kvinnorna flitigare än männen, men skillnaderna mellan könen är större för personer utan hembygdsrätt.

Figur 6. Valdeltagande efter kön och innehav av hembygdsrätt, kommunalvalen 1999 - 2015

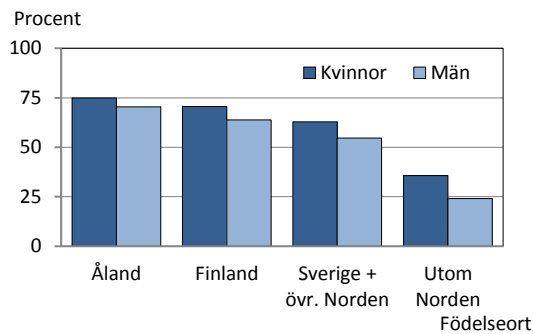

Källa. ÅSUB Val

Sett till de röstberättigades födelseort, oberoende av hembygdsrätt, har kvinnorna ett högre valdeltagande än män både bland inflyttade och personer som är födda på Åland. Skillnaderna är dock större för de röstberättigade som är födda utanför

Åland, och allra störst för personer med ursprung i utomnordiska länder som också är den grupp där valdeltagandet är klart lägst för både kvinnor och män.

Figur 7. Valdeltagande efter kön och födelseort, kommunalvalet 2015

Källa. ÅSUB Val

I både Finland och Sverige är kvinnornas deltagande vid riksdagsval något högre än männens, men skillnaderna är mindre än vid åländska lagtingsval. För både män och kvinnor är aktiviteten i lagtingsvalet numera på samma nivå som vid riksdagsval i Finland efter att ha varit 10 procentenheter lägre för 20 år sedan. Deltagandet är dock fortfarande över 15 procentenheter lägre än vid val till Sveriges riksdag.

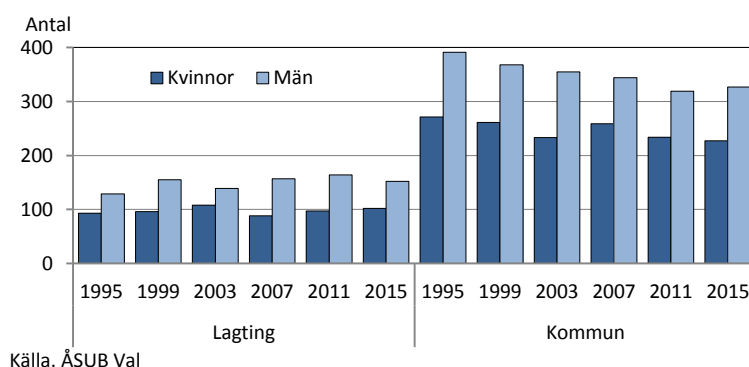
Flera kvinnor förtidsröstar

En skillnad mellan könen när det gäller valdeltagande är också att kvinnorna utnyttjar möjligheten att förtidsrösta i större utsträckning än männen. Vid senaste lagtingsval röstade 40 procent av de deltagande kvinnorna före valdagen mot 35 procent av männen. Siffrorna var i stort sett desamma för kommunalvalet. Skillnaden mellan kvinnor och män var störst i de äldsta åldersgrupperna där över hälften av kvinnorna förtidsröstade.

3.2 Stabil majoritet av män bland kandidaterna och de invalda

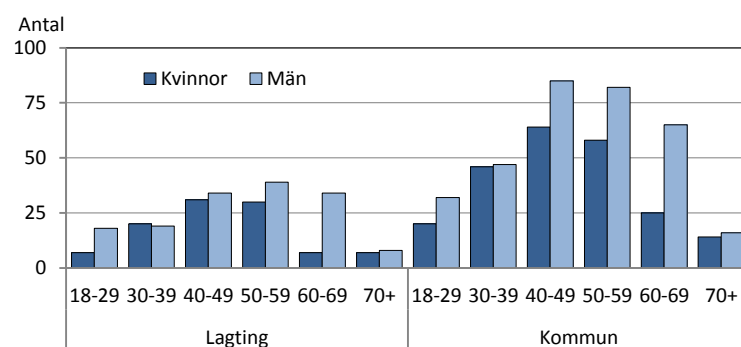
Redan vid kandidatnomineringen uppstår en obalans mellan könen såtillvida att 60 procent av kandidaterna är män och bara 40 procent kvinnor. Ungefär dessa proportioner har varit rådande i både lagtings- och kommunalvalen de senaste 20 åren. I kommunalvalet har antalet kandidater blivit färre, men nedgången har varit lika stor för både kvinnor och män.

Figur 8. Kandidater efter kön i lagtings- och kommunalvalen 1999 - 2015

Källa. ÅSUB Val

Det var främst bland de äldre kandidaterna som det fanns mera män än kvinnor vid det senaste valet. Över 80 procent av de 60–69-åriga lagtingskandidaterna var män, och i kommunalvalet var motsvarande siffra drygt 70. Också bland kandidaterna under 30 var en klar majoritet män.

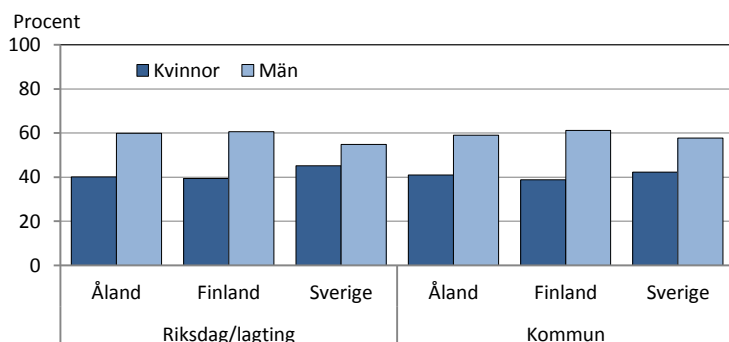
Figur 9. Kandidater efter kön och ålder i lagtings- och kommunalvalen 2015

Källa. ÅSUB Val

Det fanns inga större regionala skillnader beträffande kandidaternas könsfördelning vid valet 2015. I lagtingsvalet var andelen kvinnor i Mariehamn strax över 40 procent och något längre i de övriga regionerna. I kommunalvalet var proportionerna kvinnor–män 38–62 i Mariehamn, men något jämnare på landsbygden och i skärgården. Vissa landsbygds- och skärgårdskommuner hade en jämn könsfördelning bland kandidaterna, eller en majoritet kvinnor.

Också i Sverige och Finland var en majoritet av kandidaterna män vid senaste val, såväl när det gäller riksdag som kommunfullmäktige. I Finland var proportionerna kvinnor män 40 – 60 vid båda val, medan fördelningen var något jämnare i Sverige, framför allt i riksdagsvalet.

Figur 10. Kandidater efter kön vid senaste lagtings-/riksdags- och kommunalval på Åland samt i Finland och Sverige.

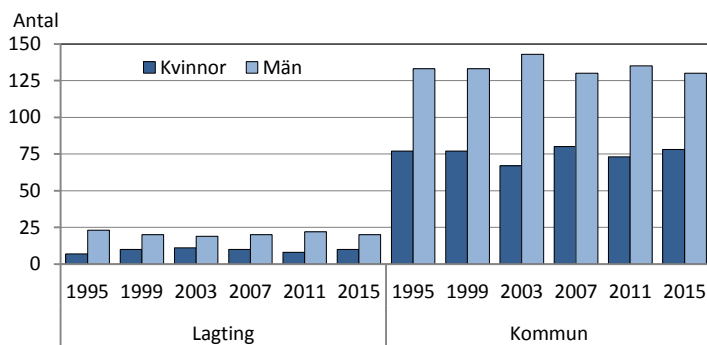

Källa. ÅSUB Val, Statistikcentralen, Statistiska centralbyrån

Andelen invalda kvinnor ligger kvar under 40 procent

Vid vart och ett av de sex senaste valen har könsfördelningen bland de invalda blivit något ojämnare än bland kandidaterna såväl i lagting som i kommunfullmäktige. Andelen invalda kvinnor i lagtinget var störst hittills i valet 2003, då den var 37 procent. År 2015 blev andelen kvinnor 33 procent. I kommunernas fullmäktigeförsamlingar blev knappt 38 procent kvinnor efter valet 2015. Endast en gång har andelen varit obetydligt högre, nämligen 2007.

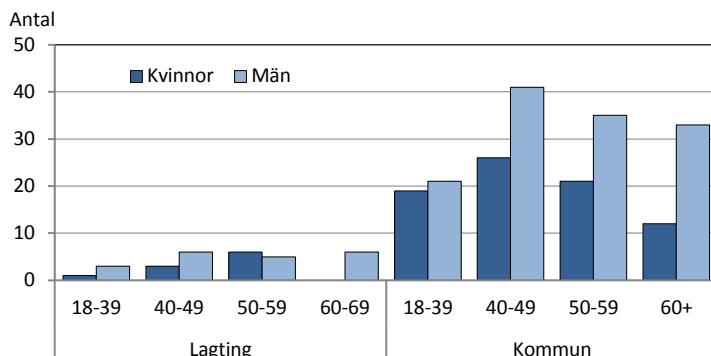
Figur 11. Invalda i lagting och kommunfullmäktige 1995-2015 efter kön

Källa. ÅSUB Val

Också när det gäller invalda finns den största manliga majoriteten bland de äldre. Alla invalda lagtingsledamöter över 60 är män, liksom tre fjärdedelar av fullmäktigeledamöterna i denna åldersgrupp.

Figur 12. Invalda i lagting och kommunfullmäktige 2015 efter kön och ålder

Källa. ÅSUB Val

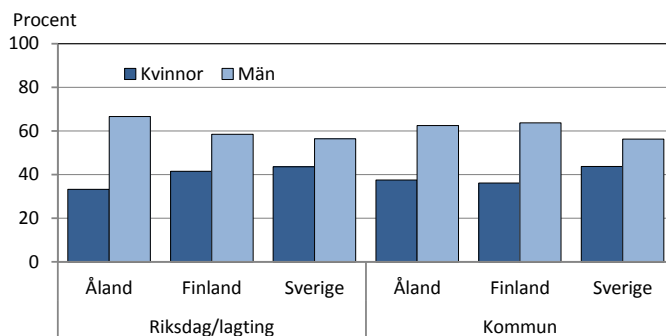
Några mindre kommuner har störst andel kvinnor i fullmäktige

Alla regioner representeras av flera män än kvinnor i lagtinget, men av de invalda från skärgården och Mariehamn är 40 procent kvinnor mot bara 20 procent av landsbygdsrepresentanterna. När det gäller kommunfullmäktige är skärgården den enda region där andelen kvinnor når över 40 procent, medan den ligger på 36 procent på landsbygden och 37 procent i Mariehamn. Tre mindre kommuner har en majoritet kvinnor i fullmäktige och fem kommuner har så jämn könsfördelning som är möjlig att uppnå med udda antal ledamöter.

Riksdagarna har jämnare könsfördelning än lagtinget trots viss tillbakagång

Riksdagarna i Finland och Sverige fick båda vid senaste val en jämnare könsfördelning än lagtinget. I kommunalvalet blev resultatet på Åland något jämnare än i Finland men inte lika jämnt som i Sverige. I Sverige blev andelen kvinnor i såväl riksdagen som kommunfullmäktigeförsamlingarna 44 procent, vilket är den högsta siffran hittills för kommunernas del, medan riksdagen har haft en större andel kvinnor efter de tre föregående valen, dock ännu aldrig över 50 procent. I Finland blev andelen invalda kvinnor i både riksdag och kommuner något lägre vid det senaste valet än vid de två föregående.

Figur 13. Invalda efter kön vid senaste lagtings-/riksdags- och kommunalval på Åland samt i Finland och Sverige.

Källa. ÅSUB Val, Statistikcentralen, Statistiska centralbyrån

Ett litet längre perspektiv på könsfördelningen bland parlamentarikerna visar att kvinnornas andel översteg 20 procent första gången i Finland 1970 och i Sverige 1974, samt att Ålands lagting nådde denna nivå först 1987. En andel på över 40 procent kvinnor av riksdagsledamöterna nåddes i Sverige 1994 och i Finland 2007, medan lagtinget ännu har en bit kvar.

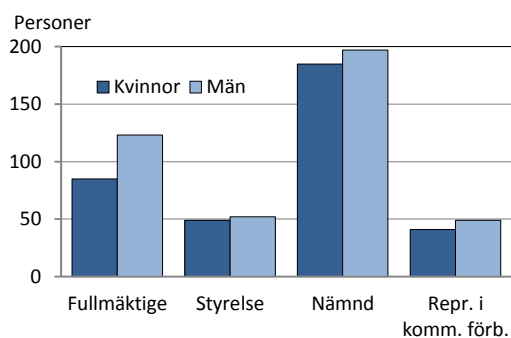
3.3 Förtroendevalda i kommunerna

Statistiken i detta avsnitt omfattar de förtroendevalda i kommunfullmäktige, kommunstyrelser och kommunala facknämnder samt representanterna i kommunalförbundens fullmäktige eller stämmor. Totalt är könsfördelningen bland de förtroendevalda relativt jämn, men betydande variationer finns beroende på organtyp och uppdrag.

Jämfört med valresultatet har sammansättningen av fullmäktigeförsamlingarna förändrats något i och med att vissa ledamöter har valts till uppdrag i kommunstyrelsen och därmed ersatts av sina suppleanter. I och med detta blev könsfördelningen i fullmäktige något jämnare, andelen kvinnor steg till 41 procent.

I kommunstyrelser och nämnder sammantaget är könsfördelningen nästan helt jämn, 49 respektive 48 procent kvinnor. Representanterna i kommunalförbunden kommer inte långt efter med 46 procent kvinnor och 54 procent män. Enligt lagen om jämställdhet mellan kvinnor och män skall kvinnor och män vara representerade till minst 40 procent vardera vid sammansättningen av organ som utövar offentlig makt, vilket styr tillsättandet vid de kommunala organen.

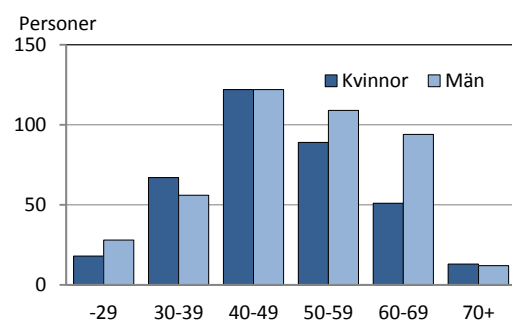
Figur 14. Förtroendevalda efter organ och kön 2016

Källa. ÅSUB Val

Större andel kvinnor bland yngre förtroendevalda

När det gäller åldersgrupper ser vi delvis samma tendens hos de förtroendevalda totalt som bland kandidater och invalda, nämligen att männen utgör en betydande majoritet i åldern 60–69. I yngre åldrar är könsfördelningen rätt jämn och bland 30–39-åringarna finns det något flera kvinnor än män.

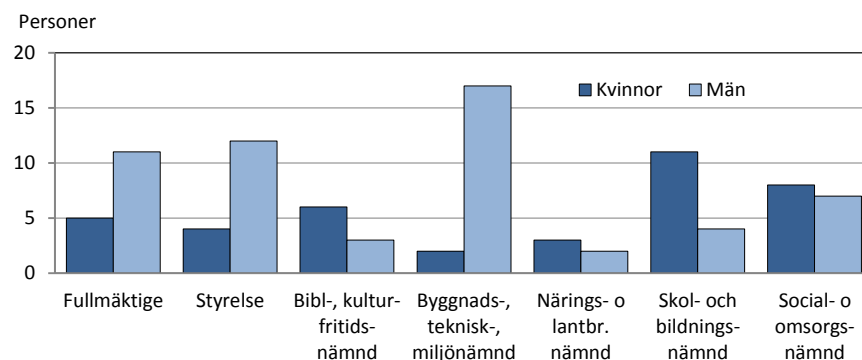
Figur 15. Förtroendevalda efter ålder och kön 2016

Källa. ÅSUB Val

Om man ser på olika typer av nämnder håller sig andelen kvinnor och män förstås inom intervallet 40–60 som lagen stadgar, men vissa skillnader finns såtillvida att den manliga majoriteten är störst i grupperna byggnads- och tekniska nämnder samt närings- och lantbruksnämnder, medan kvinnornas flertal är störst i social- och omsorgsnämnder. Skol-, biblioteks- och kulturnämnder m.m. har den jämnaste fördelningen med en obetydlig kvinnomajoritet.

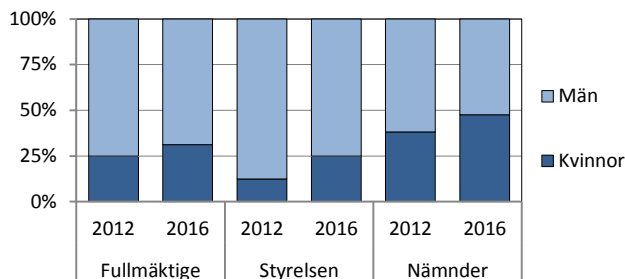
De ledande positionerna har den ojämnaste könsfördelningen

På ordförandeposterna är skillnaderna större. De allra flesta ordförande på det tekniska området är män, medan klart flest kvinnor leder skol- och kultursektorns nämnder.

Figur 16. Ordförande i kommunala organ efter kön 2016

Källa. ÅSUB Val

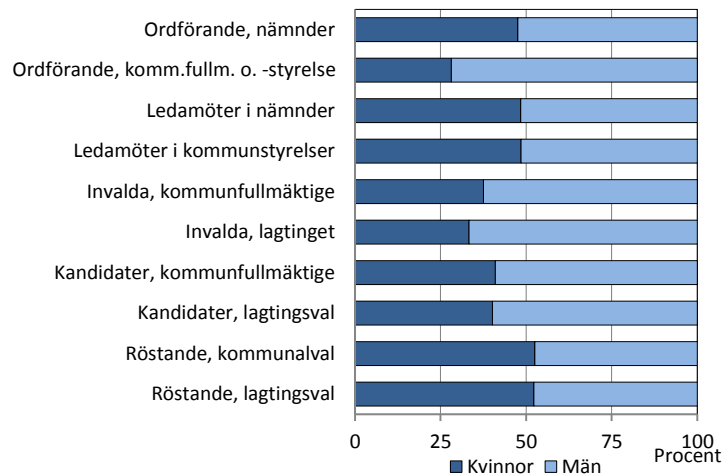
Totalt sett är könsfördelningen bland nämndordförandena jämn. Andelen kvinnor är nu 48 procent mot 38 procent 2012. I de högre kommunala organen är fördelningen ojämnare. Trots att antalet kvinnor på ordförandeposterna i fullmäktige och styrelser har ökat något från 2012 är ändå nästan 70 respektive 75 procent män.

Figur 17. Ordförande i kommunala organ efter kön 2012 och 2016

Källa. ÅSUB Val

Alla tre regioner har en i stort sett jämn könsfördelning när det gäller nämndordförande. Posterna som fullmäktigeordförande fördelar sig jämnast på landsbygden med fyra kvinnor och fem män. I skärgården är bara en av de sex ordförandena kvinna. Av styrelseordförandena i skärgården är två kvinnor och fyra män, medan motsvarande siffror i landsbygdskommunerna är två kvinnor och sju män. I Mariehamn innehas ordförandeposterna i båda de högsta organen av män.

Nedanstående figur är ett försök att på ett sammanfattande sätt illustrera fördelningen av kvinnor och män på olika nivåer i det politiska livet.

Figur 18. Könsfördelning på olika nivåer inom politiken

Källa. ÅSUB Val

4. Hälsopolitiskt åtgärdbar dödlighet

4.1 Åtgärdbar dödlighet i EU

Åtgärdbar dödlighet (på engelska: avoidable mortality) är ett officiellt namn för ett statistiskt mått som visar dödligheten i sjukdomar som hälso- och sjukvården kan påverka förloppet av. Åtgärdbar dödlighet används ofta som en indikator för hälso- och sjukvård med bra resultat och av god kvalitet. I EU beräknas (2013) att cirka 33,7 procent av alla dödsfall bland personer yngre än 75 år är åtgärdbara. I Finland har den åtgärdbara dödligheten räknats till 32,6 procent och i Sverige till 34,1 procent.¹ Det är vanligt med skillnader mellan regioner och mellan könen när det gäller den åtgärdbara dödligheten samtidigt som förutsättningarna för hälso- och sjukvården förändras med tiden.

Åtgärdbar dödlighet kan påverkas både genom sjukvården och hälsopolitiska åtgärder. Till *sjukvårdsrelaterade åtgärder* hör medicinska insatser, tidig upptäckt och behandling. Dessa är alltså åtgärder som ofta handlar om tillgänglighet till medicinsk kunskap och teknologi.² *Hälsopolitiska åtgärder* däremot innehåller medvetna politiska beslut och handlingsplaner för att kunna minska och förebygga den åtgärdbara dödligheten. Dödsorsaker baserade på befolkningens tobaks- och alkoholbruk räknas ofta som åtgärdbara genom hälsopolitik. Könsskillnader i åtgärdbar dödlighet har varit relativt tydliga i hela EU, en större andel av män jämfört med kvinnor har bland annat lungcancer och alkoholrelaterade sjukdomar.

4.2 Hälsopolitiska åtgärder och åtgärdbar dödlighet på Åland

Rökning och hög alkoholkonsumtion är de främsta riskfaktorerna för lungcancer och alkoholrelaterade sjukdomar. På Åland har hälsopolitiska åtgärder vidtagits för att minska åtgärdbar dödlighet bland annat genom landskapsregeringens handlingsprogram mot riskbruk och missbruk. I följande avsnitt kommer vi att kartlägga hur den hälsopolitiskt åtgärdbara dödligheten ser ut på Åland. De statistiska uppgifterna fokuserar först och främst på följande sjukdomar och dödsorsaker där rökning eller alkoholbruk ofta är främsta orsaken.

Cancer i lunga och luftstrupe

Rökning ökar markant risken för lungcancer och cancer i luftstrupen. Enligt vissa studier skulle 80-90 procent av alla nya lungcancerfall kunna förebyggas genom en effektiv tobaksprevention³. Kunskap om utvecklingen av lungcancer och cancer i luftstrupen på Åland samt eventuella könsskillnader är en viktig grund för det förebyggande arbetet inom dessa sjukdomar.

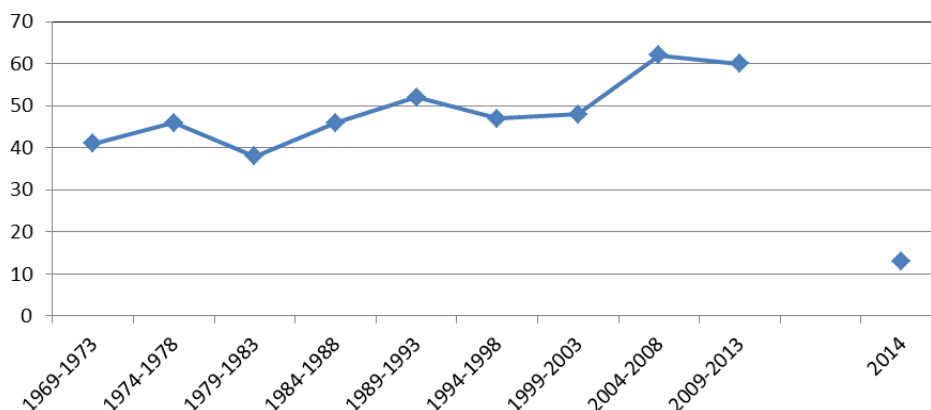
¹ Eurostat Newsrelease 101/2016: Avoidable deaths 2013.

² Bland annat sjukdomar som ischemiska hjärtsjukdomar, bröstcancer, astma och magsår hör till sjukdomar som är åtgärdbara genom sjukvården.

³ Bergman, 2016.

Figur 18 presenterar antalet avlidna av tumörer i struphuvudet, luftstrupen, luftrören och lungorna på Åland efter femårsperioder. Siffrorna visar att det totala antalet avlidna har gradvis stigit sedan 1969. Kvinnornas andel bland avlidna har varit lägre än männens, men kvinnornas årliga andel har stigit från 8,0 procent (genomsnitt för 1969-1973) till 31,2 procent (genomsnitt för 2009-2013) i den landsomfattande statistiken.

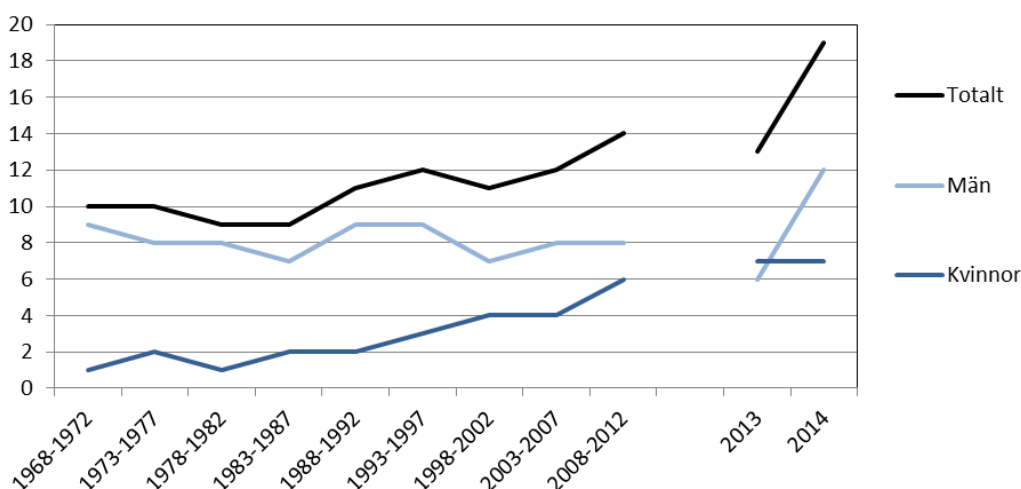
Figur 19. Antalet avlidna av tumörer i struphuvudet, luftstrupen, luftrör och lunga på Åland 1969-2013

Källa: Statistikcentralen, ÅSUB

Förutom antalet avlidna är det viktigt att veta hur utvecklingen av nya fall har sett ut på Åland. Nya fall av cancer i lunga och luftstrupe har på Åland konstaterats bland kvinnor som har varit 60 år eller äldre och bland män som har varit 50 år eller äldre (2010-2014). Figur 19 visar att det totala antalet nya fall av lungcancer och cancer i luftstrupen har ökat sedan 1968. Detta har speciellt varit fallet för kvinnor, men fortfarande är det vanligare för åländska män att insjukna i lungcancer och cancer i luftstrupe jämfört med åländska kvinnor.

Figur 20. Cancer i lunga och luftstrupe. Årligt medeltal av nya fall på Åland 1968-2014 efter kön

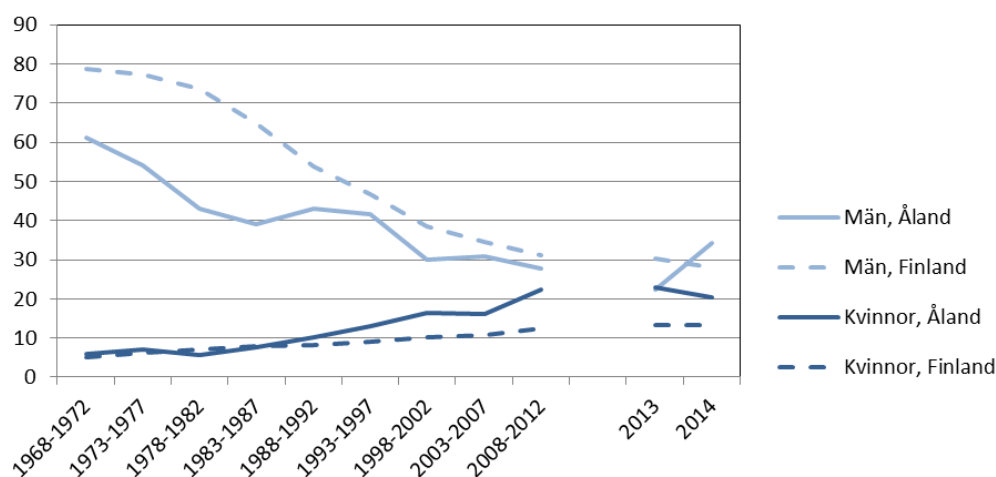

Källa: Statistikcentralen, ÅSUB

Jämfört med siffrorna för hela Finland under en längre period (*figur 20*) blir det tydligt att incidensraten bland åländska män har sjunkit och varit lägre än bland män i Finland (förutom år 2014). Förekomsten av lungcancer och cancer i luftstrupen bland åländska kvinnor har däremot ökat speciellt från slutet av 1900-talet och har sedan dess varit högre än bland kvinnor i Finland.

Figur 21. Cancer i lunga och luftstrupe. Incidens per 100 000 personår 1968-2014 efter kön (åldersstandardiserat)

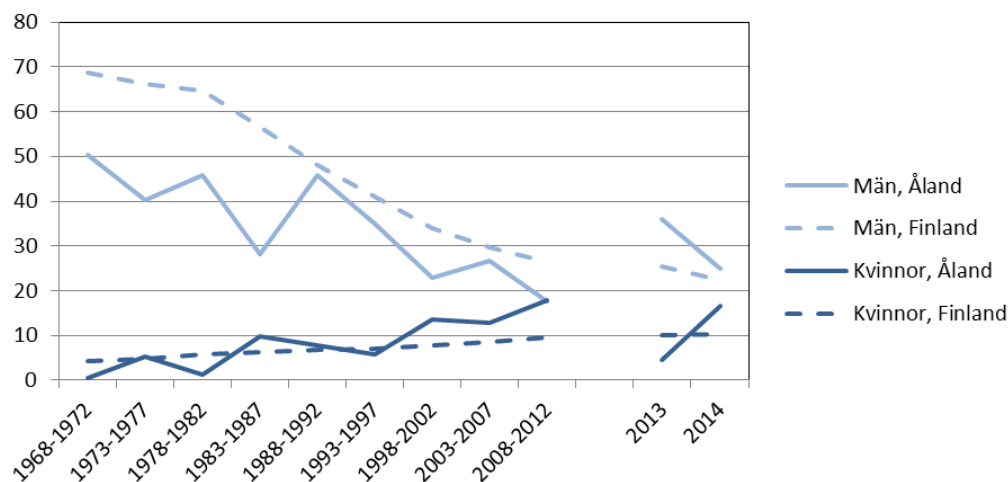

Not: incidens = antalet nya fall i förhållande till den tid (personår) som individerna tillsammans löper risk att insjukna (t.ex. 29 nya fall/medelfolkmängden * 100 000); Åldersstandardisering möjliggör jämförelser mellan länder (och över tid) med standardpopulation.

Källa: Finlands Cancerregister, ÅSUB

Slutligen visar *Figur 22* könsspecifika siffror för dödlighet i lungcancer och cancer i luftstrupe. Återigen verkar det som att dödligheten i lungcancer och cancer i luftstrupe är sjunkande för män och stigande för kvinnor. Likaså är siffrorna bättre för åländska män jämfört med män i Finland och sämre för åländska kvinnor jämfört med kvinnor i Finland.

Figur 22. Cancer i lunga och luftstrupe. Dödlighetstal per 100 000 personår 1968-2014 efter kön (åldersstandardiserat)

Källa: Finlands Cancerregister, ÅSUB

Den nordiska cancerstatistiken i *tabell 1* visar att situationen med cancer i lunga, luftstrupe och luftrör är värst för finländska män sett till andelen av cancer och risken att drabbas innan 75-års ålder. Dock har det skett stora förändringar under de senaste tio åren. För finländska kvinnor är situationen bäst sett till andelen av cancer och risken att drabbas innan 75-års ålder. Däremot har ökningen av cancer i lunga, luftstrupe och luftrör under de senaste tio åren varit snabbast bland finländska kvinnor. I Sverige har kvinnor en sämre utgångspunkt än män när det gäller cancer i lunga, luftstrupe och luftrör.

Tabell 1. Finländsk och svensk statistik för cancer i lunga, luftstrupe och luftrör i medeltal för åren 2010-2014

	Finland		Sverige	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Andel av all cancer (%)	5,8	10,6	7,5	6,5
Risk att drabbas innan 75-års ålder (%)	1,7	3,7	2,5	2,4
Estimerad årlig förändringstakt under de senaste 10 åren (%)	+2,6	-2,5	+0,6	-1,6
Antal personer som lever med diagnosen per 100 000 personer	70	100	116	85

Not: Antal personer som lever med diagnosen per 100 000 personer (31.12.2014)

Källa: NORDCAN, ÅSUB

Tobaksbruk på Åland

Resultaten som presenteras ovan för cancer i lunga och luftstrupe visar att hälsopolitiska åtgärder fortsättningsvis behövs för att kunna minska dessa cancerformer. Trenden inom rökning har varit sjunkande på Åland. Andelen regelbundna rökare minskade från cirka 30 procent (1995) till 8 procent (2016). Andelen regelbundna snusare minskade under samma period från åtta procent (1995) till sju procent (2016).⁴

Även bland åländska ungdomar är det vanligt att avstå från rökning. Andelen ungdomar som röker dagligen har varit relativt stabil och ligger runt 20 procent, vilket är något mera än i hela landet (18 procent). Även andelen studerande som använder snus dagligen har minskat och ligger runt tre procent, vilket är mindre än i hela landet (sex procent). De senaste åren har användningen av e-cigarett blivit alltmer vanligt bland ungdomar. Cirka åtta procent av de åländska ungdomarna har angett att de använder e-cigarett dagligen, vilket är klart mera än i hela landet (tre procent).⁵

Trots att rökningen har minskat på Åland är det viktigt att aktivt förebygga de hälsoskador som uppstår från regelbunden rökning. Studier har visat att det lönar sig att sluta röka även efter 60 års ålder då även måttlig rökning (en till tio cigaretter per dag) signifikant ökar risken bland annat för hjärnblödning.

⁴ De senaste siffrorna är från utredningen *Ålänningars alkohol-, narkotika- och tobaksbruk samt spelvanor 2016*.

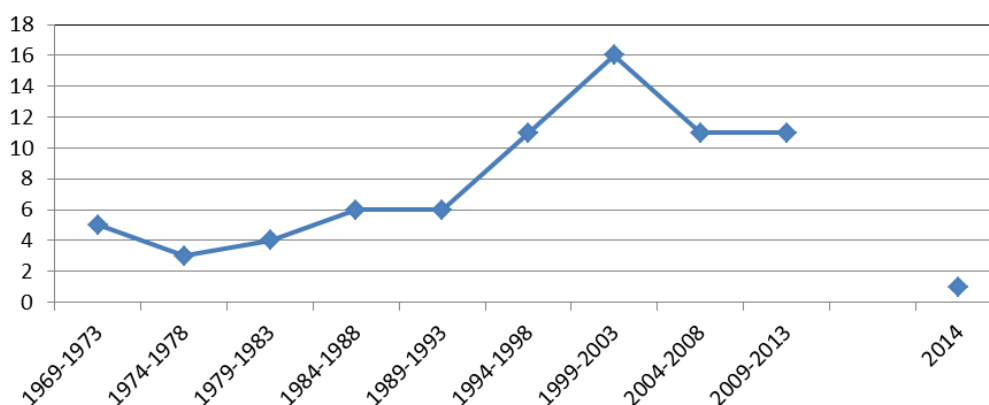
⁵ Materialet för de åländska ungdomarna (årskurserna 1 och 2 i Ålands gymnasium) är hämtat från undersökningen *Hälsa i skolan 2015*.

Levercancer

Vetenskapliga studier har sedan länge fastställt att alkohol kan orsaka cancer i levern och att det inte nödvändigtvis behövs missbruk eller riskbruk för att cancerrisken ska öka. Studier som har visat att måttligt alkoholintag minskar risken för sjukdomar som hjärtinfarkt och diabetes gäller främst från medelåldern och uppåt. Dessutom försvinner dessa effekter med ökad mängd av alkoholkonsumtion. Därtill finns det förstås andra metoder som minskar risker för hjärt- och kärlsjukdomar samt diabetes som att sluta röka, röra sig mer och äta hälsosammare.⁶ Kunskap om utvecklingen av levercancer på Åland samt eventuella könsskillnader lägger grunden till förebyggande arbete inom alkoholrelaterade sjukdomar.

Figur 22 presenterar antalet avlidna av levercancer på Åland efter femårsperioder. Siffrorna visar att det totala antalet avlidna steg gradvis från mitten av 1970-talet. Sedan början av 2000-talet har siffrorna dock sjunkit och stabiliserats något. Kvinnornas andel bland avlidna av levercancer har varit relativt jämn under 1969-2014 och har i den landsomfattande statistiken varierat mellan 37,4 (2012) och 56,9 (1981) procent.

Figur 23. Antalet avlidna av levercancer på Åland 1969-2013, femårsperioder

Källa: Statistikcentralen, ÅSUB

Det årliga antalet avlidna i levercancer är litet, vilket gör det svårt att urskilja specifika trender. Tabell 2 visar årligt medeltal av nya fall på Åland i femårsperioder sedan 1968. Åländska män och kvinnor har i samma grad varit drabbade av levercancer som dödsorsak. Nya fall av levercancer har på Åland konstaterats bland kvinnor som har varit 70 år eller äldre och bland män som har varit 45 år eller äldre (2010-2014).

Tabell 2. Cancer i levern. Årligt medeltal av nya fall på Åland 1968-2014 efter kön

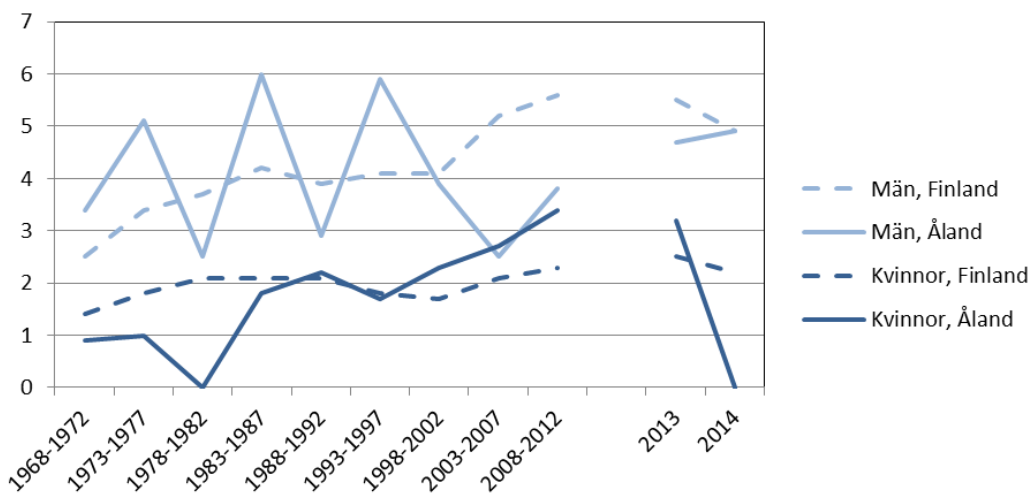
	1968- 1972	1973- 1977	1978- 1982	1983- 1987	1988- 1992	1993- 1997	1998- 2002	2003- 2007	2008- 2012	2013	2014
Totalt	0	1	0	1	2	1	2	2	3	3	2
Män	0	1	0	1	1	1	1	1	1	2	2
Kvinnor	0	0	-	0	1	0	1	1	2	1	-

Källa: Finlands Cancerregister, ÅSUB

⁶ Alkohol bakom många cancerfall (4.10.2016).

Även de årliga medeltalen av nya fall visar relativt låga siffror. På grund av detta är resultaten för prevalensen på Åland i *figur 22* väldigt instabila. Dock kan i stora drag konstateras att förekomsten av levercancer har varit högre för män än för kvinnor.

Figur 24. Cancer i lever. Incidens per 100 000 personår 1968-2014 efter kön (åldersstandardiserat)

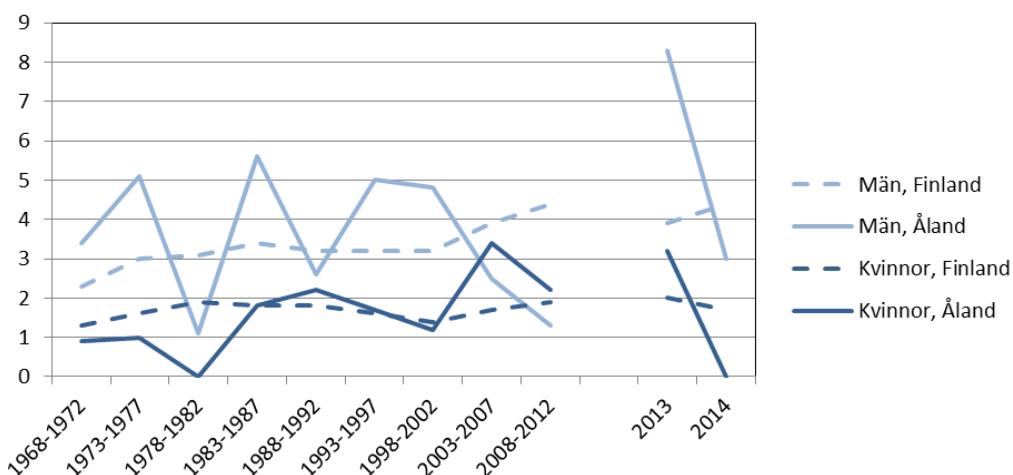

Not: incidens = antalet nya fall i förhållande till den tid (personår) som individerna tillsammans löper risk att insjukna (t.ex. 29 nya fall/medelfolkmängden * 100 000); Åldersstandardisering möjliggör jämförelser mellan länder (och över tid) med standardpopulation.

Källa: Finlands Cancerregister, ÅSUB

Även *figur 24* visar att dödligheten i levercancer sedan 1968 varit större bland åländska män än bland åländska kvinnor. I början av 2000-talet märktes likväl ett trendbrott då kvinnornas dödlighet i levercancer såg ut att öka.

Figur 25. Levercancer. Dödlighetstal per 100 000 personår 1968-2014 efter kön (åldersstandardiserat)

Källa: Finlands Cancerregister, ÅSUB

Den nordiska cancerstatistiken i *Tabell 3* visar att sett till andelen levercancer bland befolkningen och risken att drabbas innan 75-års ålder har återigen de finländska männen den sämsta utgångspunkten. Dock är siffrorna lägre för levercancer jämfört

med cancer i lungan och luftstrupen. Trots att svenska kvinnor har den lägsta andelen av levercancer och en låg risk att drabbas är den årliga ökningen av levercancer klart högst för dessa kvinnor. Utvecklingen avviker jämfört med utvecklingen för svenska män bland vilka det relativa antalet personer med diagnosen är högst, men den årliga förändringstakten har visat en tydlig nedgång.

Tabell 3. Finländsk och svensk statistik för levercancer i medeltal för åren 2010-2014

	Finland		Sverige	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Andel av all cancer (%)	1,2	2,0	0,8	1,4
Risk att drabbas innan 75-års ålder (%)	0,3	0,7	0,3	0,6
Estimerad årlig förändringstakt under de senaste 10 åren (%)	+1,4	-0,0	+4,8	-5,3
Antal personer som lever med diagnosen per 100 000 personer	7	15	9	19

Not: Antal personer som lever med diagnosen per 100 000 personer (31.12.2014)

Källa: NORDCAN, ÅSUB

Alkoholbruk på Åland

Levercancer är förhållandevis ovanlig i de nordiska länderna och det finns olika bakgrund till sjukdomen. I västvärlden är dock orsaken ofta stor alkoholförtäring, andra faktorer kan vara bland annat fetma (för mer information, se www.cancerfonden.se). Att minska alkoholbruk genom hälsopolitiska åtgärder kan vara ett bra sätt att förebygga levercancer på Åland. Även trenden för det åländska alkoholbruket har under senaste åren varit sjunkande. Öl, cider och liknande alkoholdrycker är den största dryckesgruppen sett till de veckovisa dryckesfrekvenserna. Från 1995 till 2005 var andelen ålänningar som dricker dessa alkoholdrycker varje vecka relativt stabil (cirka 40 procent), men har därefter minskat till 30 procent. Även andelen ålänningar som dricker vin varje vecka har minskat från början av 2000-talet (30procent) till 25 procent. Andelen ålänningar som dricker starksprit har minskat från 1995 (tio procent) till sju procent.⁷

Resultaten för åländska ungdomar visar att nykterheten har ökat: andelen nyktra ungdomar har totalt sett stigit från 17 procent (2011) till 26 procent. Nykterheten bland åländska ungdomar ligger på ungefär samma nivå som i hela landet (27 procent). Trots flera nyktra ungdomar har andelen studerande som dricker varje vecka totalt sett varit relativt stabil och ligger runt 13 procent och är vanligare bland pojkar (19 procent) än flickor (6 procent). Förutom att pojkar dricker oftare än flickor är det även mer vanligt att pojkar dricker stora mängder vid ett och samma tillfälle jämfört med flickor. Totalt 32 procent av ungdomarna dricker sig ordentligt berusade varje månad, vilket är en mindre andel än 2013.⁸

Det finns olika sätt att beräkna alkoholens samhällskostnader, men enligt vissa europeiska studier kan en grov uppskattning göras om att kostnaden motsvarar cirka 1,2 procent av landets bruttonationalprodukt (BNP) (för mera information, se www.can.se).

⁷ De senaste siffrorna är från utredningen *Ålänningars alkohol-, narkotika- och tobaksbruk samt spelvanor 2016*.

⁸ Materialet för de åländska ungdomarna (årskurserna 1 och 2 i Ålands gymnasium) är hämtat från undersökningen *Hälsa i skolan 2015*.

5. Brott

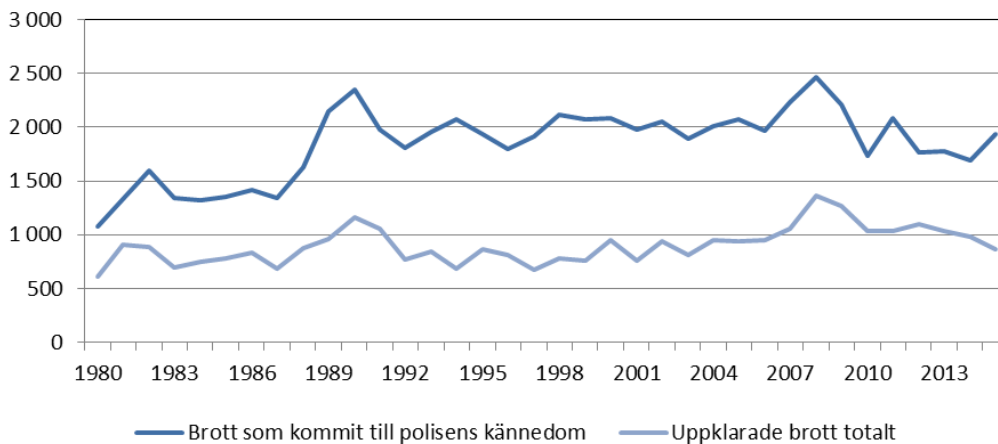
5.1 Brottstatistik i EU

Enligt EU:s brottsstatistik har den totala brottsligheten i europeiska länder minskat under 2003-2012. Trenden varierar dock mellan olika brottsformer och till exempel inbrott i bostäder har ökat samtidigt som motorfordonstölder har minskat. Dessutom finns det variation mellan länder: exempelvis i Finland har det totala antalet brott minskat medan brottsligheten i Sverige har ökat.⁹ Förutom skillnader mellan brottsformer och länder, finns det även tydliga könsskillnader i den europeiska brottsstatistiken. Även om könsskillnaderna under de senaste åren har minskat, begår män fortsättningsvis flera brott än kvinnor. Genom att urskilja könsskillnader i brottsstatistiken kan utvecklingen av olika brottsformer kartläggas för kvinnor och män.

5.2 Utvecklingen av brottslighet på Åland

Figur 25 visar en ökning av antalet brott som kommit till polisens kännedom samt antalet uppklarade brott på Åland under 1980-2015. Sedan 2008 har den totala brottsligheten minskat. En mer detaljerad bild av brottsligheten kan presenteras med hjälp av köns- och åldersspecifik statistik för Åland.

Figur 26. Brott som kommit till polisens kännedom samt uppklarade brott på Åland 1980-2015

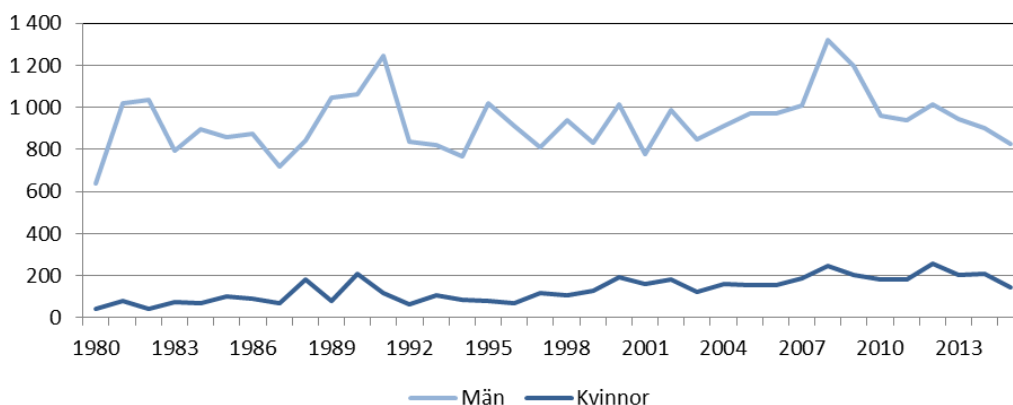
Källa: Statistikcentralen, ÅSUB

Figur 26 visar att sedan 1980 har antalet misstänkta för brott ökat på Åland och att ökningen har skett bland både kvinnor och män. Kvinnornas andel av de misstänkta har ökat från 6 procent (årligt medeltal 1980-1982) till 17 procent (årligt medeltal 2013-2015). En liknande trend har konstaterats i Finland¹⁰, andelen kvinnor som misstänkts för brott har ökat från 10 procent (1980) till 19 procent (2015). Även i Sverige¹¹ har kvinnornas andel bland misstänkta för brott ökat från 18 procent (1995) till 20 procent (2015).

⁹ Eurostat: Kriminalstatistik (september 2016).

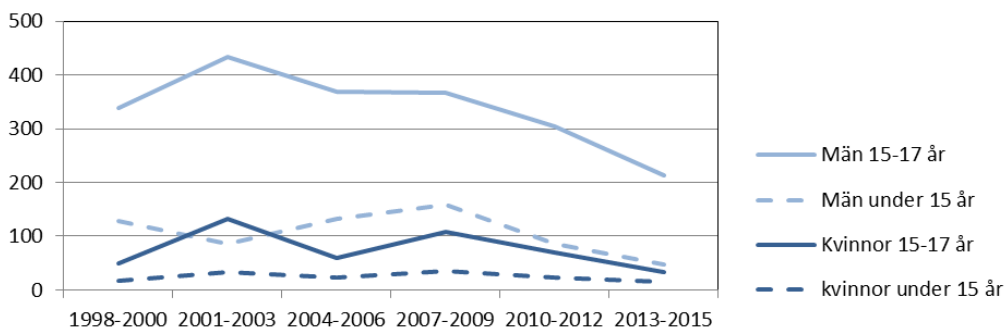
¹⁰ För brottsstatistik i Finland, se www.stat.fi (rättsväsende)

¹¹ För brottsstatistik i Sverige, se www.bra.se/bra/brott-och-statistik.html

Figur 27. Misstänkta för brott på Åland 1980-2015 (efter kön)

Källa: Statistikcentralen, ÅSUB

Antalet minderåriga som varit misstänkta för brott har minskat från 143 (1980) till 97 (2015). Trots att flera pojkar än flickor har varit misstänkta för brott på Åland (*figur 27*), har flickornas andel bland misstänkta stigit från nio procent (1998) till tolv procent (2015). Flickornas andel är därmed något lägre jämfört med andelen kvinnor misstänkta för brott (15 procent). I Finland har trenden bland minderåriga varit liknande: antalet minderåriga misstänkta för brott har sjunkit från 40 138 (1980) till 22 844 (2015), men flickornas andel har stigit från 17 procent (1998) till 21 procent (2015). I Sverige har brottstatistiken för 15-17 åriga visat att både antalet misstänkta för brott och flickornas andel bland dessa har sjunkit¹².

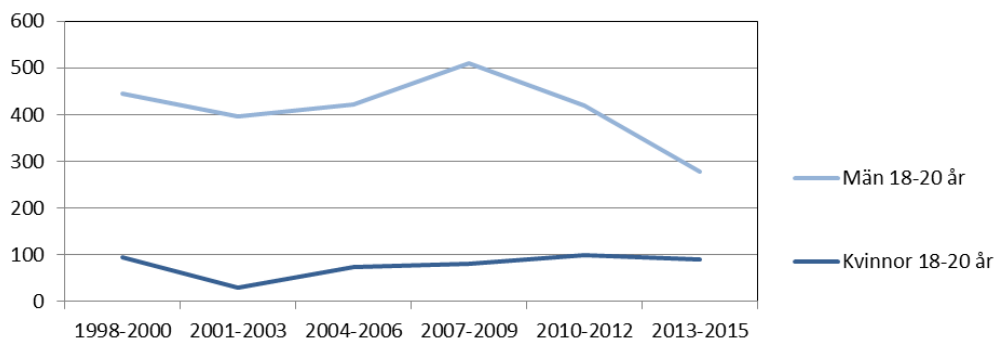
Figur 28. Antalet minderåriga misstänkta för brott på Åland 1997-2015 (i treårsperioder, efter kön)

Källa: Statistikcentralen, ÅSUB

Kvinnornas ökande andel bland misstänkta för brott på Åland har varit mindre tydlig i gruppen för unga vuxna (18-20 år). Totalt sett har antalet unga som har varit misstänkta för brott sjunkit från 101 (1980) till 83 (2015). *Figur 28* visar att flera unga män än kvinnor har varit misstänkta och att unga kvinnors andel har sjunkit från 15 procent (1998) till 10 procent (2015). En mindre andel av unga kvinnor var därmed misstänkta för brott år 2015 jämfört med minderåriga flickor (12 procent) och kvinnor totalt (15 procent).

¹² Antalet 15-17 åriga misstänkta för brott i Sverige: 19 440 (1995) och 10 241 (2015). Flickornas andel bland dessa var 20 % (1998) och 19 % (2015).

Figur 29. Unga vuxna misstänkta för brott på Åland 1980-2015 (i treårsperioder, efter kön)

Källa: Statistikcentralen, ÅSUB

För att få en tydligare uppfattning om könsfördelningen i olika brottsformer presenterar vi de statistiska uppgifterna även efter olika brottstyper.

Kvinnor och män misstänkta för olika brott

Figur 29 visar att trafikförseelser är den vanligaste brottstypen som kommit till polisens kännedom på Åland 2015 (36 procent av alla brott). Tillsammans med egendomsbrott (30 procent) täcker dessa brottstyper över hälften av brotten som kommit till polisens kännedom. I följande kartläggning vi könsskillnader i de största brottsgrupperna: trafikförseelser, egendomsbrott och övriga brott.

Figur 30. Brott som kommit till polisens kännedom på Åland 2015 (efter brottstyper)

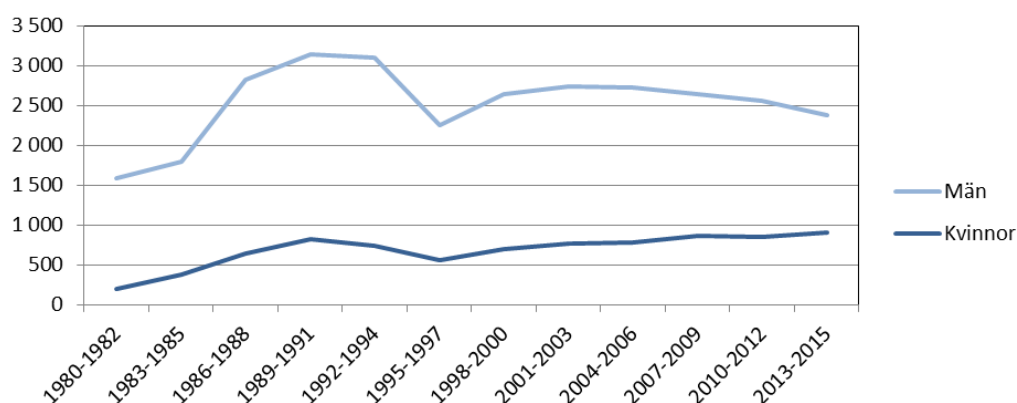
Not: Till övriga brott hör bland annat narkotika-, alkohol- och miljöbrott.

Källa: Statistikcentralen, ÅSUB

Till brottsgruppen trafikförseelser hör bland annat äventyrande av trafiksäkerheten och smitning i vägtrafik. Denna brottstyp har visat en ökande trend bland både kvinnor och män på Åland (figur 30). Kvinnornas andel bland de misstänkta för trafikförseelser har ökat från 11 procent (1980) till 24 procent (2015), vilket betyder att trafikförseelser är den vanligaste brottstypen för kvinnor som är misstänkta för brott på Åland.

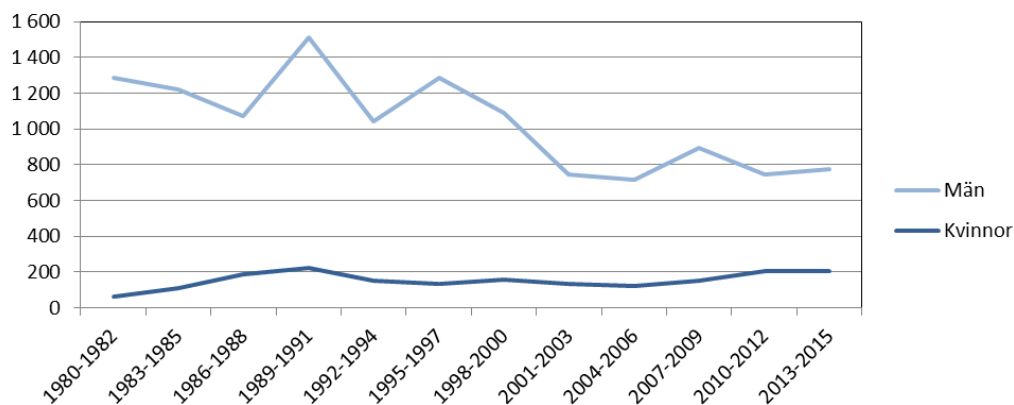
Figur 31. Misstänkta för trafikförseelser på Åland 1980-2015 (i treårsperioder, efter kön)

Källa: Statistikcentralen, ÅSUB

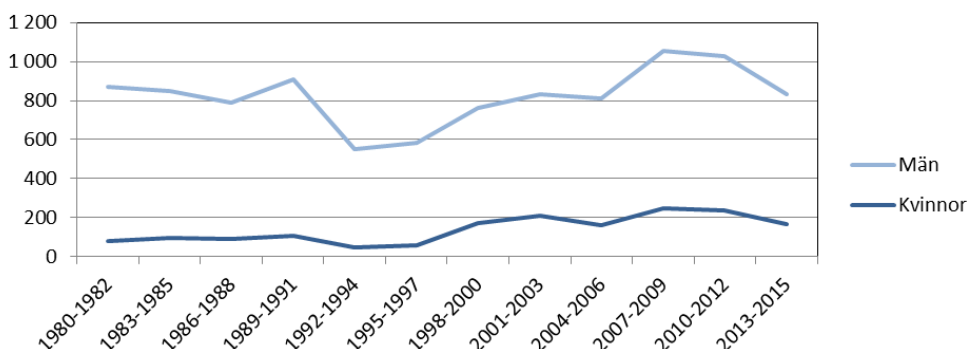
Brottsgruppen egendomsbrott består bland annat av stöld, skadegörelse och förskingring. Av *figur 31* framgår att denna brottstyp har visat en neråtgående trend för män och något ökande trend för kvinnor på Åland. Kvinnornas andel av de som har varit misstänkta för egendomsbrott har ökat från 8 procent (1980) till 13 procent (2015).

Figur 32. Misstänkta för egendomsbrott på Åland 1980-2015 efter kön

Källa: Statistikcentralen, ÅSUB

I brottsgruppen övriga brott ingår bland annat narkotika- och alkoholbrott och denna brottstyp har visat en något ökande trend på Åland (se *figur 32*). Kvinnornas andel i denna brottsgrupp har ökat från 6 procent (1980) till 17 procent (2015).

Figur 33. Misstänkta för övriga brott på Åland 1980-2015 efter kön

Källa: Statistikcentralen, ÅSUB

De mindre brottsgrupperna omfattar brott mot liv och hälsa (sju procent av alla brott), trafikbrott (fem procent), brott mot samhället (tre procent) och sexualbrott (en procent). Brottsgruppen *brott mot liv och hälsa* består bland annat av dödsvållande och misshandelsbrott. I denna grupp har antalet misstänkta på Åland ökat från 210 personer (1980-1982) till 444 (2013-2015). *Tabell 4* visar att kvinnornas andel av de misstänkta har ökat. Brott mot liv och hälsa är numera den näst största brottstypen på Åland sett till andelen kvinnor som misstänkta. Även antalet misstänkta för *trafikbrott* (till exempel rattfylleri) har ökat från 393 (1980-1982) till 475 personer (2013-2015) på Åland. Från *Tabell 4* framgår att kvinnornas andel av de misstänkta för trafikbrott har ökat, men andelen är fortsättningsvis låg jämfört med män. Till gruppen *brott mot samhället* hör brott mot rättskipning, myndigheter och allmän ordning. I denna grupp har antalet misstänkta på Åland ökat från 19 (1980-1982) till 73 personer (2013-2015). Kvinnornas andel bland misstänkta för brott mot samhället har visat en tydlig och relativt snabb ökning (*Tabell 4*). Slutligen har även antalet misstänkta för *sexualbrott* på Åland ökat från 9 (1980-1982) till 50 personer (2013-2015). Andelen kvinnor misstänkta för sexualbrott har varit 0 procent (*Tabell 4*).

Tabell 4. Kvinnornas andel (%) bland misstänkta på Åland 1980 och 2015 (efter brottstyp)

	1980	2015
Trafikförseelse	11	24
Egendomsbrott	8	13
Övriga brott	6	17
Brott mot liv och hälsa	3	20
Trafikbrott	3	8
Brott mot samhället	0	19
Sexualbrott	0	0

Källa: Statistikcentralen, ÅSUB

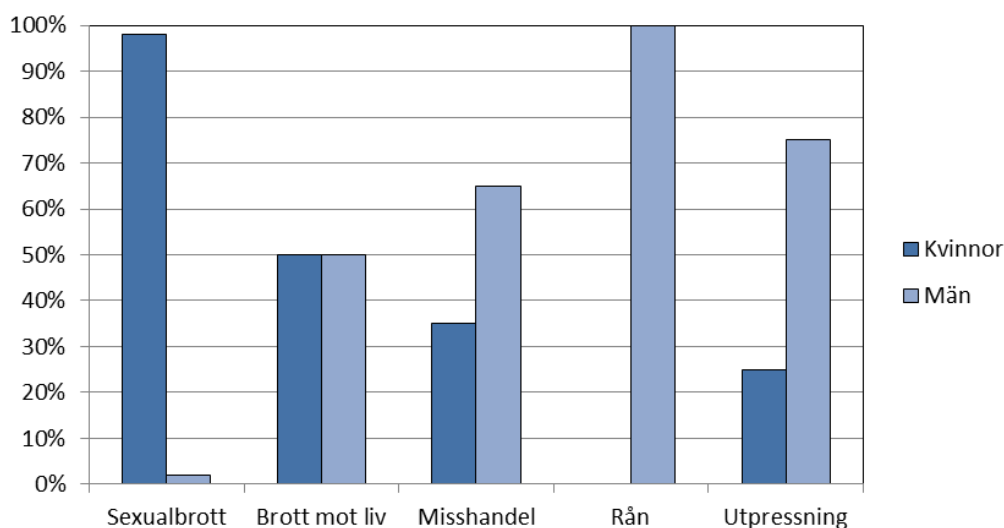
Brottstatistiken för Åland visar att kvinnornas totala andel bland misstänkta är betydligt mindre jämfört med män samtidigt som andelens storlek varierar mellan olika brottstyper. Likaså visar statistiken att kvinnornas andel bland misstänkta har ökat under de senaste decennierna. I följande avsnitt flyttar vi fokus från brottsmisstänkta till brottsoffren.

5.3 Kvinnor och män som brottsoffer

Vissa jämförelser i statistiken om brottsoffer kan göras mellan Åland, Finland och Sverige¹³. Nedan presenteras statistiska uppgifter om andelen brottsoffer bland befolkningen för året 2014.

Figur 343 visar könsfördelningen bland brottsoffren för vissa brottstyper på Åland 2011-2015. Den klart största delen av brottsoffren för sexualbrott är kvinnor (98 procent). Däremot är könsfördelningen jämn bland offren för brott mot liv (50 procent kvinnor och 50 procent män). När det gäller misshandel, rån och utpressning är de flesta offren män (65 procent, 100 procent och 75 procent).

Figur 34. Andelen kvinnor och män som brottsoffer på Åland 2011-2015 (efter vissa brottstyper)

Källa: Statistikcentralen, ÅSUB

Betydligt fler kvinnor än män har varit utsatta för *sexualbrott*. På Åland och i Finland har 0,3 procent av kvinnorna och i det närmaste 0,0 procent av männen varit utsatta för sexualbrott, medan motsvarande andel i Sverige har varit 1,8 procent för kvinnor och 0,3 procent för män. Män har dock i en större utsträckning blivit offer för *misshandel* jämfört med kvinnor. På Åland har 3,8 procent av männen och 2,1 procent av kvinnorna varit utsatta för misshandel, medan i Finland har siffrorna varit något högre: 4,0 procent för män och 2,6 procent för kvinnor. I Sverige har 2,5 procent av männen och 1,6 procent av kvinnorna varit utsatta för misshandel. Likaså har en större andel av män än kvinnor varit utsatta för *rån*. På Åland har mindre än 0,0 procent av männen och ingen av kvinnorna varit utsatta, medan i Finland har 0,3 procent av männen och 0,1 procent av kvinnorna varit utsatta för rån. I Sverige är siffrorna något högre: 0,9 procent av männen och 0,5 procent av kvinnorna har varit utsatta för rån.

¹³ Eventuella skillnader kan finnas i de nationella beräkningssätten.

Referenser

Alkohol bakom många cancerfall (4.10.2016). Cancerfonden. <https://www.cancerfonden.se/om-cancer/alkohol-bakom-manga-cancerfall>

Bergman, B. (2016). Lungcancer. Läkemedelsboken. <http://lakemedelsboken.se/kapitel/onkologi/lungcancer.html>

Brottsförebyggande rådet (Brå). <http://www.bra.se/bra/brott-och-statistik.html>

Cancerfonden (Sverige). <https://www.cancerfonden.se/>

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning. <http://www.can.se/>

Eurostat Kriminalstatistik (september 2016). http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Crime_statistics/sv

Eurostat Newsrelease 101/2016: Avoidable deaths 2013. (24.5.2016)
<http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7335847/3-24052016-AP-EN.pdf/4dd0a8ad-5950-4425-9364-197a492d3648>

Finlands Cancerregister. <http://www.cancer.fi/syoparekisteri/se/statistik/cancerstatistik/ahvenanmaa/>

Hälsa i skolan 2016. Institutet för hälsa och välfärd (THL).

NORDCAN Databaser. <http://www-dep.iarc.fr/NORDCAN/SW/frame.asp>

Statistikcentralen Databaser. <http://www.stat.fi>

Ålänningsars alkohol-, narkotika- och tobaksbruk samt spelvanor 2016. ÅSUB.

ÅSUB Databaser. <http://www.asub.ax>